

Մեծ Յոթեկեան Եւ Տարուի Մեջ

Պայքը Յոսեփիկի անորդ աչքի մը նուր
նոց և թոռնիկը անոր ողորդ մը խաղող
ի ծուլաւ . . .

Հայկական գրեթէ 1500 ամ-
եակի և Հայկական տպագրութեան 400
ամեակի Մեծ Յոթեկեաններուն առթիւ,
տեղեակ և այս տարուան ընթացքին մէջ
Կոչկաս, Պարսկաստան, Արտասահմանի
Հայ Գաղութներուն և նոյն իսկ Թուր-
քիոյ զանազան հայաբնակ քաղաքներու
մէջ արդէն կատարուած հանդէսներու ա-
մենէն ուշագրւունքէն մէկն ալ պէտք է
համարել Տարուի Առաքելոց վաղեմի վան-
քին մէջ կատարուած շատ սրտաշարժ
Յօթեկեանը՝ շրջապատուած շինականնե-
րու և ամէն կողմէն նոյն փութացող գեղ-
ջուկներու սասուտաթիւ ներկայութենէն:

Առաքելոց վանքի այդ յոբելանին
նշանակութիւնը անոր համար աւելի մեծ
է, որովհետեւ այդ հասմանի և վաղեմական
դասերու կանգուն վկայ եղող վանքին
ստուերու տեղումն տակ կը հանգչին կարգ
կարգ մեր ամենէն դերբըջանիկ նախա-
նախորդէն Ս. Թարգմանիչները, սրբազան
մատենագիրները, և մէկ խօսքով նոյն է
Հայկական Փարսկէստեան ամենէն շրջողուն
աստղերու նշխարներուն ամբողջական գա-
րը. նոյն է որ նրաքանակ քաղաքաբե-
րու և կարգ կարգ շարուած դասարան-
ներու ներքե կը հանգչին Ասողիկն ու
Հաղարը, Գաւթիկն ու Գլուխը, ներուէն
ու Մովսէսը, Թուանն ու Տարուեցի Պօ-
ղոսը, և դարձեալ նոյն է որ Մամուկանեան
իշխաններն ու Տարուի առեւծները կը
քննան իրենց յաւիտեական քունը:

Սէ չէ՞ որ Հայկական տառերու երկ-
նաշունչ յաղորմներն ալ, ասկէ հազար
հինգ հարիւր տարիներ առաջ, Ս. Սահա-
կի և Մեսրոպի հարեանաէր շուշիկն տակ
այնտեղ կը մարմնաւորուէին, կը կերպա-
ձեւուէին, չէ՞ որ առաջին հայ դպրոցները
նոյն կը հաստատուէին և առաջին սրբա-
զան թարգմանութիւններն ու մատենա-
ները այդ վանքերուն մէջ կը հոգեբարդե-
ին:

Ինչ ուրեմն աւելի պատկառազողու,
աւելի հոգեգրայլ, աւելի վեհազգեցիկ
Տարուի Աշխարհին համար, քան այն Յօ-
թեկեանները որ նոյն կատարուած են այդ
վաղեմի շիրիմներուն ու խաչքարերուն
շուրջը, ուր հայութեան անդրանիկ գիրը
մատենանից եղաւ և գծագրուեցաւ Սա-
հակին և Մեսրոպին մատեններուն տակ՝ իր
ու Սինայի աստուածառօք պատգամը:

Այդ շիրիմներուն պարփակած սրբազան
նշխարները և ոսկերտները անգամ մը ևս
խայտաջին տնչուշտ այդ օրը հայ գրին և
հայ առին կատարած մեծութիւնը հո-
գեին զգալով, երբ դարերու խորութեան
մէջէն իրենց գաւակները իրենց մեծու-
թիւնը կերպէին և կը տարփողէին վարժ-
արանի երախտապարտ աշակերտներու
բերէն ևլած շարականներով և ՄԻԵր հայ-
րենիքով:

Մտքը կը տարուի վարկեան մը հոն
ըլլալ և հոգեկան աշխարհով տեսնել ու
մտքի ականջներով լսել այդ շիրիմնե-
րուն տակ քնացող հայկական մեծութեան-
ներու խայտանքն ու հոգեզուարթ բերկ-
րութիւնը, ի տես այն երախտապարտ
զգացումներուն, որոնք կ'ցանցումնին այդ
պարզուկ գերեզմաններուն և խաչքարե-
րուն շուրջ, իրեն արտայայտութիւն և ե-
րախտապարտութեան:

Սէ ալ ինչ ունի Տարուեցի հայ գեղջուկն

ու հայ շինականը այդ շիրիմներուն ըն-
ծայելու, քան աննրիք երախտապարտու-
թիւնը, քան ճիւղացող խուսկը և մաքուր
աղօթքը, որ կը վերառաքէ այդ օր իր
տրիտուր և իր հատուցուած անփխարհի
նելի բարիքներու: Արուսիկ աղքատու-
թեան մէջ տուայտող, թայմուած ու
թշուառութեան մէջ տառապող իրենց
հայ գաւակներէն թող այդ Հայ Փանթէօ
նին տակ քնացող մեծութիւնները չսպա-
սեն աւելի քան երախտագիտութիւնը,
խուսկն ու աղօթքը, որովհետեւ այդչափ
ուրին և իրենց ունեցածն է որ աւելի են
սրտագին: Աւ թող իրենց ուխտն ընդու-
նական ըլլայ:

Տարուի վանքին տպանաքարերու
շուրջ արտայայտուած զգացումներուն
մէջ մենք գրեթէ ամենէն աւելի ազդուե-
ցանք անոր արժանաւոր Առաջնորդ Պա-
րսխանեան Սրբազանի խօսած հոգեշունչ
ճոռին սա պարբերութենէն. «Թող վար-
զը պէտք է սիրայօժար մասնակցի Մուշի
մէջ հաստատուելիք արագաշարժ Մամուկի
մը ֆօտիւն»:

Մամուկով մը օժտել կ'ուզէ ուրեմն
Խարխտեան Սրբազան Տարուի, ուր ծը-
լած է հայ տառը, ուր ծագած է հայ լե-
զուն և ուր դեռ վերջին բեկորներն ու
մեծցորդները կ'ընդունարուն հայ ոսկե-
զինիկ դպրութեան ոսին, հուշարին և լեզ-
ուային հարստութեանց, Պէտք է ըսել թէ
Տարուի շրջապատներով և վանքերով
առաջինը եղաւ հայ նին լեզուին ծագակե-
ղարին և ուրկէ ամենէն վերջն է որ կի-
լէ և կը վտարուի դրեթէ մեր նախնայ
լեզուն՝ գրաբարը: Այսօր եթէ խնամով
լսենք և հետեւինք զեռ Մշեցիին լեզուին,
պայժառ հուշարին, անոր գործածած նախ-
դիրներուն և շարադասական կարգերուն
ու ձևերուն, դեռ պիտի ուրախութեամբ
զանենք նին օրերու զորոյժ անեղծ պահ-
ուած, որ, աւաղ, հետզհետէ կորսուե-
լու վտանգին մէջն է:

Մամուկ մը կուզէ Տարուեցին հայու-
թիւնը: Պիտի տայ հայութիւնը այդ մա-
մուկ այն պատճառին, որ ամբողջ հայու-
թեան բերնին մէջ կենդանի լեզու մըն է
դրե՛ր, ժամանակին, ամբողջ հարստութիւն
մը որով կրցիր է պահպանել Հայ Ազ-
գը:

Այս տեղ մեր միտքը կուզայ սա պարզ
ասութիւնը. «Պայքը իր թոռնիկին ամ-
բողջ աչքի մըն է նուիրեր, և թոռնիկը
ողկոյզ մը խաղողը զլացեր է իր պապուն
տալ»:

Հայ գրերու և տպագրութեան Յօթեկե-
անին առթիւ բազմաթիւ առաջարկներ
եղան կազմուելու վրայ եղող ֆօնտի մը
գործածութեան մասին. ոմանք առաջար-
կեցին վարժարաններ հիմնել, ուրիշներ՝
մատենագիրները և պատմագիրները հրա-
տարակել, և զարձեալ՝ մամուկը բարե-
կարգել, հայ նախնայական ուսումնա-
նարաններու վրայ ուսումնասիրութիւններ կա-
տարել կն. ևն.։ Թողունք որ դեռ Յօ-
թեկեանները ամէն տեղ կատարուին և
Ֆօտիւր որչափ նւար է մեծ գումարներու
հասնի, Հայ Ազգին բազմակողմանի պէտ-
քերը շատ են, առ այժմ ամենէն հականք
Ֆօտիւր մեծութիւնն է: Թող վերջանան
Յօթեկեանները, թող փակուի Ֆօտիւրը և
անոր գործածութեան եղանակը զիւրին
է որոշել:

Բայց այն, ինչ որ հայութենէն կը
խնդրէ Տարուի. մեծ բան մը չէ ինքնին
արդէն, Մամուկ մը: Կէ մենք հայութեան
կը յիշեցնենք պապուն այգիին և թոռնի-
կին կուզ մը խաղողին պատմութիւնը, և
չենք յուսար որ գտնուի մէկը որ հակա-
ռակի Տարուի օժտելու համար մամուկով

մը, որ անոր հայութեան համար կատա-
րած դերին առջև ոչ միայն կուզ մը խա-
ղող ըսել չէ, այլ և հատիկ մը խաղող
անգամ չարժեք . . .